

A. Sajti Enikő:
„Kis Bácskából süvít a szél...”
Összeomlás, hatalomátvétel, kisebbségpolitika a Délvidéken 1918–1947

Kronosz Kiadó, Pécs, 2023. 400 p.

Ha magánvéleményt fogalmaznék meg – és ugyan mi más lehetne egy könyv bemutatása, mint egy személyes reflexió adott szellemi termékre –, akkor az időszak és a téma felületes ismerőjeként is el kellene ismernem, hogy a szerző korábban megjelent tanulmányaiból válogatott, tematikus tömbökbe szerkesztett kötete nem csak a magamfajta, történelmi korszak és események iránt érdeklődő személynek, hanem a történészek, illetve az események mögé „beleső” kíváncsiak számára is bőséggel szolgáltat nem csak információkat, hanem módszertani kíváncsalmaknak messzemenően eleget tevő korszerű szemléletet is.

A négy tömbbe szerkesztett tanulmánykötet első két tömbjének „vezéralakja” Várady Imre nagybecskereki ügyvéd, akinek a két világháború közötti kisebbségi léte a helyi körülményekre adott személyes válaszai, tevékenységének aprólékos bemutatása során a szerző egyszerre alkalmazza a történettudomány és a „kis történelem” értelmezésének módszerét, ami okán egy érezhetően „másmilyen” történet bontakozik ki a történészekről elvárttal szemben: a mindennapi élet vagy éppen az emlékezetkultúra ilyen típusú megragadása lehetőséget nyújt az empátia különböző mértékű gyakorlására, ami, lássuk be, belső emberi igényünk is, függetlenül az eseményektől vagy időszakoktól való távolságunkra.

Az olvasó formálódó szempontrendszerét némiképp módosítva a történész szerző a fülszövegben így foglalja össze alkotói késztetését: „A kötet annak a

Délvidéknek a históriájáról szól, amelynek lakói 1918 és 1944 között háromszor éltek át impériumváltozást. A tanulmányok jó része a mindenkori hatalmat gyakorlók gőgjéről, a »másik« demonizálásáról, közösségi emlékezetének, etnikai tudatának, tárgyi, szellemi kultúrájának elpusztításáról, egymás megalázásáról, sőt legyilkolásáról szól” – olvashatjuk, szellemi keretbe helyezve a tanulmányokat, ráerősítve azon sejtésünkre, hogy a fenti mondatok nem pusztán a könyv üzenetét fogalmazzák meg, hanem sokkal inkább egy – a vizsgált földrajzi régió esetében – napjainkban is tapasztalható, talán (a transz-generációs trauma fogalmából származtatott) jobb híján transzgenerációs többségi-kisebbségi gyakorlatnak nevezhető viszonyrendszer gyakorlatára és időn túli létezésére mutat rá.

A tanulmánykötet harmadik tömbje a megtorlás természetét mezteleníti le előttünk azzal, hogy a honvédség és a partizánhatalom brutalitását a lehetőségekhez mérten érzelemmentesen mutatja be, adatok, források, dokumentumok mentén. Ami a tömb kétségtelen erénye, az a köznapi diskurzust – ha még a téma kapcsán egyáltalán ilyenről beszélhetünk – egyébként belengő fájdalom és veszteség kétségtelen tényének háttérbe szorítása és az emberi esendőség fölé kerülés igénye. A nyers és értelmezett adatok elegendő traumát hordoznak.

A korábban már megjelent, négy tömbre osztott tanulmányok lezáró része az impériumváltozásokat megelőző vagy azokat követő eszmetörténeti előzményeket, illetve az impériumváltozások következményeit tárja fel: a szerző, amint azt megjegyzi (jóllehet e sorokat a királyi Jugoszláviára vonatkozóan olvashatjuk): „...hatalmi impulzusai hogyan hatottak a délvidéki magyarok kisebbségi stratégiájára, önszerveződésére.” Ezzel a korábbi oldalakon olvasható tanulmányok nem pusztán ideológiai keretet kapnak, de lényegében a magyar kisebbség „feje fölött” történő döntéshozatal gyakorlatának ténye is egyértelművé válik az olvasó előtt.

Összefoglalva személyes reflexióimat: a Délvidék 20. századi történelme iránt érdeklődő vagy azt kutató személy számára a „Kis Bácskából süvít a szél...” tanulmánykötet – és az ott publikált bőséges irodalomjegyzék – fontos, már-már megkehlhetetlen kiindulópontként szolgálhat az elmélyülésre, vagy egy további részterület kutatására. A témában jártas olvasó számára pedig alapvető olvasmány csakúgy, mint A. Sajti Enikő korábbi könyvei, tanulmányai.

Papp Árpád